

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

بهمن گرجیان^۱

دانشیار گروه زبان‌شناسی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۳/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۴/۲۴

چکیده

زبان ابزاری برای تبادل اطلاعات و انعکاس واقعیت‌ها است که، در شکل‌گیری اعتقادات و نظام فکری افراد نقش موثری ایفا می‌کند. بر همین اساس، هدف از پژوهش حاضر کنکاش پیرامون چگونگی بهره‌گیری از امکانات و قابلیت‌های زبانی و دستوری و رمزگشایی از تأثیرات آن‌ها در تبیین روابط هویت درون‌گروهی و برون‌گروهی گویشوران فارسی زبان می‌باشد. هدف این پژوهش، کشف رابطه معناداری شیوه‌های گفتمانی جوانان با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی آنان است. اندازه‌گیری این رابطه می‌تواند به پاسخ سوال پژوهش کمک کند که ابزارهای گفتمانی، چه گفتاری، چه نوشتاری، چه رابطه‌ای با هویت یابی دینی و اجتماعی جوانان دارد. چارچوب نظری این تحقیق، ریشه در مطالعات قراباغی و همکاران، قاسمی و همکاران و آنتونی گیدنز دارد که تعامل گفتمانی را در شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی موثر می‌دانند. برای تحقق این مهم جامعه آماری پژوهش ۱۵۰ دانشجوی دختر و پسر در انجمن‌های فرهنگی و سیاسی در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد از دانشگاه پیام نور اهواز را شامل می‌شد. تحقیق از نوع پیمایشی است و برای تجزیه و تحلیل نمونه‌های گفتمان، جامعه آماری از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری استفاده شد. در تحلیل داده‌ها با بررسی میزان همبستگی ساختار زبانی و عقیدتی و ساخت هویتی و فکری دانشجویان مشخص گردید که زبان نه تنها به عنوان ابزاری برای ایجاد و حفظ هویت و اعتقادات بلکه، برای ایجاد روابط اجتماعی در بین گروه‌های جامعه نقش کلیدی ایفا می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که بین ارتباط کلامی، اعتقادات مذهبی با سطح هویت اجتماعی رابطه چندگانه وجود دارد. با توجه به تعیین ضریب همبستگی، مشخص گردید که رابطه سطح هویت اجتماعی جوانان با متغیرهای ارتباط کلامی و اعتقادات دینی آن‌ها قابل پیش‌بینی است. به عبارت دیگر، هویت اجتماعی از طریق متغیرهای مستقل یعنی، ارتباط کلامی و اعتقادات مذهبی قابل پیش‌بینی می‌باشد. ولی میزان تأثیر ارتباط کلامی در تعیین سطح هویت اجتماعی در مقایسه با متغیر اعتقادات دینی نقش مهم‌تری ایفا می‌کند.

^۱ نویسنده مسئول: bahman.gorjian@iau.ac.ir

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

کلید واژه ها: اجتماع، دین، جوانان، گفتمان، هویت

**Relationship Between Interactive Discourse and the Style of Youth Religious and
Social Identity**

Bahman Gorjian¹

*Associate professor, Department of Linguistics, Abadan Branch, Islamic Azad
University, Abadan, Iran*

Abstract

Language is vital in exchanging information and representing individuals' facts, beliefs, and ideological systems. This study investigates the linguistic performance and decoding structural patterns in shaping Persian native speakers' interpersonal and intrapersonal relations of power and identity. The study subjects were 150 male and female Ahvaz Payame Noor University students who participated in cultural and political associations. Pearson Product Moment correlation coefficient and Multi-Variable Regression were employed to analyze data. In the present study, different authentic samples of conversations were gathered from the Persian native speakers to explore the effect of verbal communication and religious beliefs on social identity. Data analysis of the correlation between linguistic and ideological aspects and the structures of identity and thought revealed that language is an instrument for maintaining identity and beliefs and a symbol for gaining political and social powers within community groups. If a person has had decent and reliable parents and people in his childhood who have met his emotional needs well and has experienced a sense of security and self-confidence, and at the same time, religious and moral foundations have been correctly and with If practical patterns rely on individual, he/she can overcome identity challenges.

Keywords: Discourse, Identity, Social identity, Youth

---

¹ Corresponding author: bahman.gorjian@iau.ac.ir

مقدمه

احیای ارزش‌ها در فرهنگ یک ملت باعث گسترش ابعاد گفتمانی آن گردیده و روند این تحولات حاکی از تأثیر فرهنگی در عرصه تصمیم‌گیری^۱ درون‌گروهی^۲ است. به عقیده قراباغی و همکاران (۱۳۹۷: ۲۷۲)، این ارزش‌ها تحت تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند بر حجاب و عفاف، هویت دینی و فردی، تعامل با خانواده و افسردگی و انزوا در بین جوانان اثرگذار باشد. زیرا امروزه روابط گروهی تحت تأثیر شدید عوامل فرهنگی و هویتی قرار دارد. گروه‌های بزرگ و کوچک یک جامعه انسانی به صورت قومیت‌های فرهنگی^۳ متفاوت از زبان مشترک^۴ بهره‌مند شده و به طور پیوسته با هم در یک جامعه جهانی، تعامل اجتماعی و فرهنگی دارند. به باور بلومفیلد جامعه‌زبانی عبارت است از: «گروهی از مردم که از طریق کلامی با یکدیگر ارتباط متقابل دارند (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۱). به نظر او تمام فعالیت‌های ذهنی^۵ انسان از زبان سرچشمه می‌گیرد بنابراین، جامعه‌زبانی مهم‌ترین گروه اجتماعی است که سایر گروه‌بندی‌های اجتماعی به نوعی با آن مرتبط هستند. او معتقد است که، در سطح یک جامعه‌زبانی^۶ تفاوت‌های گفتاری گاه ناچیز و گاه قابل ملاحظه فردی یا گروهی وجود دارد که با قشربندی‌های درونی آن جامعه مرتبط هستند اما، به طور معمول مانع ایجاد ارتباط میان سخنگویان یک زبان نمی‌گردد.» (مدرسی، ۱۳۶۸: ۱۸)

در این پژوهش، تعامل گفتمانی و ارتباط کلامی در یک راستا استفاده شده است. این ارتباط ممکن است گفتاری یا نوشتاری باشد ولی در اینجا صرفاً ارتباط کلامی مورد کنکاش قرار گرفته است. هدف کلی این تحقیق، یافتن رابطه همبستگی تعامل گفتمانی در شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

¹Decision-making

²Intergroup Politics

³Cultural Ethnicities

⁴Common Language

⁵Mental Activities

⁶Speech Community

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

دانشجو بوده‌است. اهداف جزئی تحقیق، شناسایی ارتباط تعامل گفتمانی با هویت اجتماعی، ارتباط کلامی و اعتقادات مذهبی در میان جوانان دانشجو است.

اهمیت این پژوهش در کشف رابطه همبستگی تعامل گفتمانی در شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان است زیرا، هویت دینی و اجتماعی در شکل‌گیری فرهنگ جامعه موثر است. فرهنگ، زمینه ساز حرکت مثبت جوامع و اقوام به سوی الگوهای رفتار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مثبت است. در این پژوهش، فرهنگ به مجموعه ویژگی‌های رفتاری و عقیدتی اعضای یک گروه خاص گفته می‌شود که به عنوان یک واحد اجتماعی متمایز از دیگر گروه‌ها عمل می‌کنند. فرهنگ عبارت است از ارزش‌هایی که اعضای یک گروه معین دارند، هنجارهایی که از آن پیروی می‌کنند و کالاهای مادی که تولید می‌کنند (گیدنز^۱، ۲۰۰۳).

برقراری ارتباط دینی یکی از مهمترین نیازهای انسان در زندگی اجتماعی است که، نهادهای بشری از آن نشأت می‌گیرد. بدون زبان، روابط انسانی اعم از اجتماعی و فرهنگی و مذهبی میسر نخواهد شد. تعامل زبانی^۲ یکی از مظاهر مهم شکوفایی ساختارهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هر جامعه محسوب می‌شود. زبان با هویت فرهنگی و دینی یک قوم، ارتباط مشترک داشته و هر قومی برای داشتن هویت فرهنگی و دینی خاص در جامعه از یکسری مولفه‌های انسانی مشترک برخوردار است. زبان برای بیان همه چیز از نیازهای جسمانی گرفته تا آرزوهای آسمانی به کار می‌رود. زبان به انسان‌ها اجازه می‌دهد که فرهنگ و ایدئولوژی را بیافرینند، تجربه‌ها را انباشته کنند و شیوه‌های رفتاری یکسانی را از نسلی به نسل دیگر انتقال دهند.» (قنادان و همکاران، ۱۳۷۵: ۹۷).

---

¹Giddens

² Linguistic Interaction

تفاوت‌های فرهنگی - اجتماعی، نقش و مسئولیت^۱، محیط^۲، رعایت ادب و احترام^۳، پاسخ‌های کوتاه^۴، بازخورد^۵، سکوت، بازتاب احساسات^۶، استفاده از سؤالات باز^۷، دادن اطلاعات کافی و درخواست برای واضح ساختن مطلب^۸ باشد. زبان از دیر باز با انتقال افکار انسان، اقوام و جوامع مختلف را به یکدیگر پیوند می‌داده است اگرچه تجربه‌های ذهنی در همه افراد مشترک است ولی چگونگی بیان عقاید و افکار، در همه جوامع یکسان نیست و تابع شرایط اقلیمی خاص است. از سویی دیگر، زبان بازتاب تاریخ، فرهنگ و آداب و سنن نسل‌های گذشته و شالوده اصلی هویت ماست. زبان بدون اجتماع و اجتماع بدون زبان، قابل تصور نیست و شناخت یکی در گرو شناخت دیگری است. با مطالعه مشخصه‌های زبانی و فرهنگی، می‌توان موفق به درک عقاید و ارزش‌های فرهنگی و دینی مردم یک جامعه و نیز ایجاد چارچوب‌های فکری و چگونگی استفاده از آن‌ها در راستای همگرایی میان گروه‌های مختلف مردم شد.

معانی دقیقاً هم‌زمان و هم‌گام با الفاظ ساخته می‌شوند. به عبارتی الفاظ، علاوه بر نقش قالب‌بودن، در فرایند معناسازی و خلق مفاهیم نیز شرکت فعالانه‌ای دارند. حتی باید گفت اساساً معانی و مفاهیم بدون قالب زبان به تصور در نمی‌آیند. به عبارت دیگر کیفیت معنا، به چگونگی بهره‌گیری شخص‌گوینده از قابلیت‌های آوایی، واژگانی و نحوی زبان وابسته است و هراندازه که این مهارت‌ها و قابلیت‌ها بهتر باشد، گوینده در انتقال پیام موفق‌تر عمل خواهد کرد. می‌توان جایگاه زبان و ادبیات فارسی را در ساخت و نگاهداشت فرهنگ اسلامی نمایان کرد. می‌توان گفت زبان فارسی، زبان یکتاپرستی و زبان ارزش‌های

---

¹Responsibility

²Environment

³Observing Politeness

⁴ Short answer

⁵Feedback

⁶Reflection

⁷Open Questions

⁸Clarification

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

اخلاقی است و حفظ این زبان نه فقط حفظ قومیت و ملیت بلکه حفظ باورها و ارزش‌های اصیل اسلامی است (ویگان،^۱ ۲۰۰۴:۳۵). زبان‌ها بر اساس ارتباط یا عدم ارتباط با یک مذهب خاص ممکن است جایگاهی اصلی یا حاشیه‌ای در جامعه داشته باشند و مذهب هم می‌تواند در ایجاد و گسترش نظام‌های خطی و سایر مسائل مربوط به استانداردسازی زبان، انتخاب یک زبان خاص برای تبلیغات و آیین‌های مذهبی، تأثیرگذار باشد.

نتایج حاصل از این بررسی می‌تواند در برخی ابعاد، روش‌های لازم را برای کنترل و درک محیط اجتماعی و فرهنگی در جوامع مختلف به دست‌دهد و این واقعیت را مشخص می‌سازد که زبان بخش اصلی عامل تعیین‌کننده ارزش‌های فرهنگی در یک واحد یا گروه اجتماعی و فرهنگی مربوط به نظام ارزش‌های فرهنگی است. تعامل گفتمانی می‌تواند به عنوان یکی از ابزارهای گفتمان، زمینه ساز مستحکمی برای روابط جوامع انسانی^۲ باشد تا جوامع خاص از این طریق بتوانند در تعمیم هنجارهای فرهنگی و دینی خود در جامعه جهانی موفق شوند (التیامی نیا و همکاران، ۱۳۹۴). پیشینه پژوهش نشان داده‌است، تاکنون در راستای موضوع مورد نظر بررسی‌های قابل توجه‌ای صورت نگرفته است.

پیشینه تحقیق

در راستای نقش زبان و اثرگذاری متقابل آن در پذیرش و تقویت اعتقادات دینی و هویت اجتماعی، پژوهش‌های ایرانی و غیر ایرانی قابل توجه‌ای صورت نگرفته است، به جز مواردی معدود که در ادامه به اختصار به آن‌ها اشاره می‌شود.

کاستلز (۱۳۸۰: ۴۸) در بررسی‌های خود به این باور رسیده‌است که سخن گفتن از جامعه اطلاعاتی یا جامعه متکی بر اطلاعات، مستلزم توجه به تنوع و چندگونگی فرهنگی^۳ و زبانی و نهادی آن‌ها می‌باشد. وی به جای جامعه اطلاعاتی، ترجیح می‌دهد جامعه شبکه‌ای را به کاربرد و معتقد است گسترش فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات نوین مبتنی بر آن، سبب ساز دگرگونی فرهنگ‌هاست.

¹ Wiegand

² Human Societies

³ Multicultures

لی پیچ و تبورت کلر^۱ (۱۹۸۵) در یک بررسی جامع به این نتیجه رسیده‌اند که با بهره‌گیری از زبان می‌توان همه پدیده‌های اجتماعی، فرهنگی و دینی را رمز گذاری کرده و از آن‌ها در راستای وحدت بخشی و همسویی و همسونگری استفاده کرد. محمود رئوفی^۲ (۱۳۸۹) مولفه‌های هویت دینی را معرفی می‌کند و به اهم آن‌ها از جمله مؤلفه شناختی، مؤلفه اجتماعی، مؤلفه عاطفی و فرهنگی اشاره می‌کند. وی در این بررسی مؤلفه زبانی و ارتباط کلامی را در تحلیل خود بطور مؤثر مورد توجه قرار نداده‌است. جان جوزف^۳ (۲۰۰۴) معتقد است که زبان و هویت فرهنگی، دینی و اجتماعی جدا نشدنی هستند و تأمل در مورد آن دو درک ما را از مفهوم تعامل اجتماعی عمیق‌تر می‌سازد.

کاستل^۳ (۱۹۹۷) و لاور^۴ (۲۰۰۸) بر این باورند که هویت باید به عنوان سازه‌ای درک شود که در رابطه بین شخص ساخته می‌شود و این به عنوان احساس تعلق داشتن در چار چوب فردیت شخص نیست. در واقع هویت یک سازه اجتماعی است و به طور اجتماعی تثبیت می‌شود و از زندگی اجتماعی روزمره مردم بیرون می‌آید. افراد با بهره‌گیری از قابلیت‌های زبانی می‌توانند هویت خود را بر مبنای آن بسازند و در برخی از موقعیت‌ها، افراد ترجیح می‌دهند هویت خود را پنهان کنند تا وجهه^۴ خود را حفظ کنند.

منتظر قائم^۳ (۱۳۷۹) در کنکاش‌های خود به این نتیجه رسیده‌است که هویت‌ها، پدیده‌هایی فرا تاریخی، عاری از اقتصاد، مذهب، ایدئولوژی، تاریخ و جغرافیای خاص خودشان نیستند بلکه، این سازه‌های اجتماعی با تکیه بر حافظه جمعی و تمامی منابع معرفتی و با در نظر گرفتن ساختار عینی اجتماعی، ایجاد و در طول زمان دوباره تفسیر می‌شوند. به عبارت دیگر در ساخت هویت‌ها، ساختار عینی و مادی جامعه، تاریخ، جغرافیا، سیاست، فناوری، اقتصاد و ساختار معرفتی از جمله فرهنگ، زبان، آرمان‌ها، ایدئولوژی و سنت، همزمان نقش دارند.

¹Le Page and Tabouret

²Joseph

³ Castell

⁴Face

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

سمیر امین (۱۳۷۴) معتقد است که بیداری جوامع با پیدایش آن دسته از هویت‌های اجتماعی دسته‌جمعی مشخص می‌شود که به طور کامل و آشکار با هویت‌هایی که تاکنون از طریق عضویت^۱ و تعلق فرد به یک کشور یا طبقه اجتماعی تعریف می‌شد، متفاوت است. منطقه‌گرایی، مدعی داشتن اشتراک‌زبانی و فرهنگی، وابستگی به قبیله^۲ یا قوم خاص، پیروی از یک گروه مذهبی مشخص و وابستگی به یک جامعه محلی خاص برخی از شکل‌های گوناگونی را تشکیل می‌دهد که این بیداری مجدد به خود گرفته‌است. مفاهیم نظری و عملیاتی واژگان کلیدی پژوهش در بخش بعد آمده‌است.

زبان، ایدئولوژی و هویت

نوع گفتمان به مثابه یک ابزار است که همه چیز را به خود جذب می‌کند. به هویت ما شکل می‌دهد و در پرتو تغییر گفتمان‌ها، نحوه نگاه به انسان هم عوض می‌شود. ابزار گفتمان همچون قدرت اجتماعی عمل می‌کند که انسان را جذب می‌کند. در هر زمینه‌ای چیزهایی را حفظ و چیزهایی دیگر را حذف می‌کند (بشیریه، ۱۳۷۸: ۲۴). فوکو^۳ (۱۹۹۴: ۳۸-۲۲) معتقد است که علوم انسانی و اجتماعی به عنوان جزئی از فرایند اعمال قدرت و اعمال سلطه^۴ کلامی بر انسان، چگونگی شکل‌گیری گفتمان‌های مختلف را در بستر روابط قدرت مورد تبیین قرار می‌دهد و هیچ رابطه قدرتی بدون تشکیل حوزه‌ای از دانش متصور نیست و هیچ دانشی هم نیست که متضمن روابط قدرت نفوذ کلام نباشد. در تحلیل او، قدرت کلامی به معنای عملی است که موجب تغییر یا جهت‌دهی^۵ به رفتار دیگران می‌شود. از این منظر، قدرت گفتمان، ساختار کلی اعمالی است که بر روی رفتار دیگران تأثیر می‌گذارد. قدرت بر می‌انگیزد، اغوا می‌کند، تسهیل می‌کند یا دشوار می‌سازد، محدودیت ایجاد می‌کند یا مطلقاً منع و نهی می‌کند.

زبان به‌طور اساسی سه عملکرد را شامل می‌شود: ابزاری، نمادین و شناختی (آبراهام، ۱۹۹۰: ۷۱). زبان، قدرت گسترده سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را به همراه دارد. در عملکرد ابزاری، زبان کنترل‌کننده

1Membership

2Tribe

3Foucault

4Dominating

5Orienting

قدرت، فرصت و منابع مادی افراد است. در عملکرد نمادین^۱ آن، زبان پایه هویت افراد یک جامعه را شکل می‌دهد و بعد شناختی آن، شکل دهنده عقاید و افکار مرتبط با جامعه مقصد است. زبان در حکم ابزاری برای حفظ این عناصر است که بیانگر قدرت و هویت اقوام مختلف است. هر گروه یا جامعه، قوانین اجتماعی ویژه‌ای دارند که واسطه میان هویت قومی و زبان آن منطقه است.

ساختار گفتمان میان افراد یک گروه یا جامعه یکسان نیست بلکه، میزان آن همواره در نوسان است. وجود زبان معیار^۲ در هر جامعه، حاکی از تأثیر عنصر قدرت می‌باشد. عواملی مانند شرایط بافتی^۳، شأن و منزلت^۴ افراد، شدت تهدید و وجهه^۵، سن و تفاوت نسل^۶ در اعمال قدرت مهم هستند. افراد صاحب قدرت افراد تحت کنترل خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهند. در یک ارتباط متقارن، محدوده قدرت سخنوران مشخص است زیرا، تصمیم‌گیری‌های اتخاذ شده توسط افراد پر قدرت، بسیار مهم تلقی می‌شود و زمانی که دو طرف مکالمه در انتقال اطلاعات به یکدیگر موفق نباشند، گفتمان بین آن‌ها شکل نامتقارن^۷ به خود می‌گیرد.

زبان معیار هر کشوری شاخص گفتمان آن محسوب می‌شود. بررسی مکالمات زبانی و نوع گویش^۸ افراد می‌تواند هر متن یا گفتمانی را شامل شود و به گویشوران اجازه می‌دهد تا به صورت انتقادی^۹ شخصیت، زبان و قدرت را در هر موقعیتی مورد ارزیابی قرار دهند. خالقی گفتمان را نوعی قدرت می‌داند

---

¹Symbolic Performance

²Standard Language

³Contextual Conditions

⁴Status

⁵Face-threatening Act

⁶Generation

⁷Asymmetric

⁸Dialect

⁹Critical

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

که در میدان اجتماعی می‌چرخد و می‌تواند به راهبردهای تسلط و حاکم شدن تکیه کند (خالقی، ۱۳۷۸: ۲۱۰).

زبان و هویت دینی

دین به مجموعه پیچیده‌ای از وحی، آموزه، کلام، فلسفه، عرفان، فقه و بالاتر از همه اخلاق گفته می‌شود. به عبارتی، دین به الگوهای اندیشه، رفتار و فرهنگ مبتنی بر وحی اطلاق می‌گردد که، معتقد است زندگی در چارچوب و براساس وحی، موجب آرامش دنیایی و رستگاری ابدی می‌شود. دین هم از جوامع انسانی است، دین نظامی اعتقادی و عبادی است که انسان را در بعدی مقدس و استعلایی قرار می‌دهد. در هستی‌شناسی انسان دیندار، نوع کیهان‌شناسی درباره منشاء جهان، مناسکی خاص، قواعدی اخلاقی، رابطه‌ای با امر قدسی و خلاصه کلام تمام آنچه ستون‌های یک دین اصلی را می‌سازند، وجود دارد (امام‌خمینی ره. صحیفه نور ج ۱ ص ۱۰-۵۶).

زبان و نقش آن بر شکل‌گیری شخصیت دینی

هویت انسانی و فطری انسان، هویت ذاتی و اصلی وی را تشکیل می‌دهد، لیکن با توجه به این که انسان موجودی اجتماعی است و برای استمرار زندگی‌اش در یک محیط، تعلق خاطر به آن فضا، اطرافیان و فرهنگ آن پیدا می‌کند که با تداوم، هویت اجتماعی فرد را تشکیل می‌دهد و آن در هویت‌های قومی، نژادی، فرهنگی، خطی، زبانی و غیره متجلی می‌شود. احساس نیاز به هویت انسانی در وجود هر فرد در حساس‌ترین مرحله زندگی انسان، یعنی دوره نوجوانی است. برای این که جوانان بتوانند پایه و اساس محکمی برای رفتار و اندیشه‌های دینی خود پیدا کنند، باید طی روند جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری، ارزش‌ها و هنجارهای جامعه خود را درونی کنند تا دچار نوعی حیرانی و سرگشتگی در مواجهه با مسائل و پدیده‌های دینی نشوند. با ارائه تصاویر گوناگون از فرهنگ و سنت‌های گذشته، ممکن است افراد به طرف خُرده فرهنگ‌ها و ارزش‌های متناسب با ارزش‌ها و هنجارهای دینی جامعه خود حرکت کنند.

زبان، مذهب و اعتقادات دینی

ایدئولوژی زبان^۱ به عقاید پیرامون زبان مربوط می‌شود. با در نظر گرفتن ایدئولوژی زبان، گویشوران در پی شناسایی عوامل خارجی هستند که بر انتخاب ساختارهای^۲ زبانی تأثیر می‌گذارد. ایدئولوژی زبان پشتوانه‌ای است برای تجزیه و تحلیل ادبی که سه مقوله مهم را در بر می‌گیرد: ۱- زبان و قدرت ۲- زبان و اجتماع ۳- زبان و هویت (کرکلند و جکسون^۳، ۲۰۰۶). ایدئولوژی گویشوران فارسی زبان اشاره به جایگاه اجتماعی خاص دارد. در ساختار قدرت آن‌ها، ایدئولوژی دانش^۴ و مقام اجتماعی سلسله‌مراتبی^۵ را در بر می‌گیرد که، ارتباطات و تعاملات متقارن را به وجود می‌آورد که موضوعات اصلی آن، کنترل بر محتوای کلام^۶ و نوبت‌گیری^۷ است.

از نظر شوهامی (۲۰۰۶)، ایدئولوژی‌های زبانی به باورهای مردم درباره زبان اشاره دارد. این نوع ایدئولوژی را نمی‌توان از ایدئولوژی سیاسی جدا کرد. دانش زبان‌های خاص، نشانه‌تعلق به گروه‌های خاص است و بر جایگاه زبانی خاص در یک جامعه دلالت دارد. حضور دین و یا دیگر حلقه‌های معرفتی و فرهنگی نظیر: ایدئولوژی، فلسفه و یا اقتدار در ساختار جامعه، به این دلیل است که علم ارتباطات انسانی ارزش جهان‌شناختی و کشف و واقع‌نمایی خود را وابسته به مذهب و فرهنگ بشری می‌داند و علم دینی به عنوان یکی از پدیده‌های فرهنگی و تاریخی بشر شناخته می‌شود که بر مبنای صور فرهنگی جامعه، سازمان یافته است. در فرایند شکل‌گیری هویت‌ها، پدیده‌های عقیدتی

---

¹Lingistic Ideiology

²Structures

³Kirkland and Jakson

⁴Knowledge

⁵Hierarchical

⁶Speech Content

⁷Turmtaking

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

و معرفتی، ساختار عینی و مادی جامعه، تاریخ، جغرافیا، ساختار سیاسی و اقتصاد و فناوری، نقش دارند (دهشیری، ۱۳۷۹: ۷۱).

چارچوب نظری پژوهش

چارچوب نظری پژوهش، با استفاده از مطالعات جنبه‌های هویتی چیک و تروپ (۲۰۰۲) و آراین (۱۳۸۰) و استفاده از پرسشنامه‌های هویت اجتماعی و دینی آن‌ها انجام شد. برای بومی کردن مطالعات آن‌ها در مطالعات ملی، دیدگاه‌های آن‌ها با تحقیقات التیامی نیا و حسینی (۱۳۹۴) و قاسمی و همکاران (۱۳۹۱) تطبیق داده شد. شاخص‌های هویت دینی و اجتماعی در رابطه با گفتمان در پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت و جمع‌بندی شد. مطالعات نقی زاده و ساروخانی (۱۴۰۱) در خصوص سرمایه فرهنگی و تاثیر آن برسبک‌های جامعه‌پذیری نیز در این پژوهش استفاده شد. به عبارت دیگر، این چارچوب، مجموعه ای از مطالعات خارجی و داخلی چارچوبی را فراهم می‌آورد که در آن زبان و هویت فرهنگی، دینی و اجتماعی جدا نشدنی هستند و تأمل در مورد آن دو، درک ما را از مفهوم تعامل اجتماعی در جوانان عمیق‌تر می‌سازد. در گفتمان اجتماعی جوانان، ارتباط دینی و فرهنگی نوعی فرآیند در ایجاد و ارسال مفاهیم معنوی است. پس، گفتمان پدیده‌ای اجتماعی برای دست‌یابی به سبک دینی و اجتماعی جامعه جوانان است.

بنابراین برای تحقق ابعاد متفاوت رابطه اعتقادات دینی، هویت اجتماعی و ارتباط کلامی، پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخ برای پرسش‌های زیر است:

۱. تا چه اندازه، میان هویت و اعتقادات دینی با تعامل گفتمانی رابطه معنا دار وجود دارد؟
  ۲. هویت اجتماعی و تعامل گفتمانی به چه میزان رابطه معنا دار دارند؟
- با توجه به سوالات پژوهش، فرضیه‌های منتج از این چارچوب نظری عبارتند از:
- ۱- میان هویت اجتماعی و اعتقادات دینی با تعامل گفتمانی رابطه معنا دار وجود دارد.
  - ۲- هویت اجتماعی و تعامل گفتمانی رابطه معنا دار دارند.

در فرضیه اول و دوم رابطه معنادار بین سه متغیر هویت اجتماعی و اعتقادات دینی با تعامل گفتمانی بررسی می‌گردد. در مفهوم‌سازی عملیاتی فرضیه‌ها، هویت اجتماعی ناظر بر کارکرد جوانان دانشجوی در محیط اجتماعی در دانشگاه است. این کارکردهای رفتاری به صورت فردی و بین فردی شامل پیروی از ارزش‌های اخلاقی، فرهنگی و غیره است. اعتقادات دینی شامل پایبندی به اصول اسلامی و باورداشت‌های مذهبی در گفتار و رفتار است. تعامل گفتمانی شامل شیوه‌های گفتاری و تعامل کلامی با افراد دیگر در محیط دانشگاه با شیوه متعارف و جامعه‌پسند است.

روش پژوهش

از آنجا که پژوهش حاضر به بررسی چند متغیر مانند، رابطه هویت و اعتقادات دینی با تعامل گفتمانی می‌پردازد. این تحقیق پیمایشی است که داده‌ها را تحلیل کمی نموده و نتایج را ارائه می‌دهد. در این تحقیق، پرسشنامه‌ای مرکب از دو پرسشنامه جنبه‌های هویتی چیک و تروپ (۲۰۰۲) و آراین (۱۳۸۰) استفاده شد. در این پرسشنامه دانشجویان به سوالات در مقیاس پنج‌گانه لیکرت پاسخ دادند و داده‌ها تحلیل توصیفی و استنباطی گردید.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

شرکت کنندگان این تحقیق شامل ۱۵۰ دانشجوی دختر و پسر (۷۲ دختر و ۷۸ پسر) دانشگاه پیام نور اهواز و ساکن این شهر بودند که در مقطع کارشناسی مشغول تحصیل بودند. افراد نمونه متناسب با حجم مورد نیاز از میان جامعه آماری دانشجویان دانشگاه، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، از بین ۳۰۰ دانشجوی انتخاب شدند. نمونه‌گیری تصادفی ساده^۱ یکی از روش‌های نمونه‌گیری آماری است که افراد جامعه، شانس برابری برای انتخاب شدن دارند. در این روش، افراد یا اشیای مورد نیاز از فهرست جامعه

---

¹ Simple Random Sampling

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

آماري که به همین منظور شماره گذاری شده‌اند، به صورت تصادفی بر اساس فرمول زیر انتخاب می‌شوند.

$$K = N/n = 300/2 = 150$$

ابزار پژوهش

در این تحقیق، برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌هایی استفاده شد که توسط محقق ساخته نشده‌است بلکه، از ترکیب دو پرسشنامه موجود با ۶۵ سوال به شرح زیر استفاده شده است:

پرسشنامه جنبه‌های هویتی

پرسشنامه جنبه‌های هویتی چیک و تروپ^۱ (۲۰۰۲) که ۴۵ سؤال را در بر می‌گیرد، استفاده شده است. جهت‌گیری هویتی، مرتبط با ارزش و اهمیتی است که، افراد در تعریف از شخص خود برای خصلت‌های هویتی قائل هستند (چیک^۲، ۱۹۸۹). برای نشان دادن حوزه‌های هویت اجتماعی، بخش‌هایی از پرسشنامه هویت مدل چیک و بریگز^۳ (۱۹۸۱) با انتخاب معیارهایی کامل‌تر شده و در مورد ویژگی‌های هویتی مورد استفاده قرار گرفت. برای افزایش روایی محتوایی و پایایی شاخص‌ها از مدل‌های چیک و هوگان^۴ (۱۹۸۱) و هوگان و چیک^۵ (۱۹۸۳) نیز پیروی شد.

پرسشنامه دینداری آراین

آراین (۱۳۸۰)، با پیروی از پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی، اقدام به طراحی این پرسشنامه نمود. این شاخص، ابزاری برای سنجش دینداری فرد است که مشتمل بر ۲۰ سؤال می‌باشد، که از مقیاس خیلی کم (۱) شروع و تا مقیاس خیلی زیاد (۵) در مقیاس لیکرت در نظر گرفته شد. در تنظیم پرسشنامه نهایی، پیش‌آزمون اعتبار و پایایی انجام شد و از مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت در پنج سطح (کاملاً مخالف - مخالف - ممتنع - موافق و کاملاً موافق) استفاده شد. در مقیاس لیکرت با شاخص

---

¹Cheek and Tropp

²Cheek

³Cheek and Briggs

⁴ Cheek and Hogan

⁵ Hogan and Cheek

خیلی کم (۱) شروع و تا مقیاس خیلی زیاد (۵) پرسشنامه شکل گرفت. ضریب اعتبار سازه‌ای آن 081 و ضریب پایایی 090 آن محاسبه شد.

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، بین ارتباط کلامی با هویت اجتماعی در کل نمونه ارتباط معنی‌داری وجود دارد ($r=0.20, P\leq 0.04$). بنابراین در پاسخ به سوال اول، بالا بودن سطح ارتباط کلامی نشانگر میزان بالای هویت اجتماعی در کل نمونه است.

جدول ۱. ضریب همبستگی ساده بین ارتباط کلامی با هویت اجتماعی دانشجویان

متغیر مستقل (پیش‌بین)	متغیر وابسته (ملاک)	آزمودنی‌ها	ضریب همبستگی	سطح معنا داری	تعداد
ارتباط کلامی	هویت اجتماعی	کل دانشجویان دختران پسران	0.20 0.30 0.04	0.04 0.02 0.77	150 72 78

سوال دوم، آیا بین اعتقادات مذهبی و هویت اجتماعی دانشجویان رابطه معنی‌دار وجود دارد؟ با توجه به جدول شماره ۲، بین اعتقادات مذهبی با میزان هویت اجتماعی دانشجویان دختر و پسر، رابطه معنی‌داری به دست آمد ($r=0.30, P\leq 0.005$). به عبارت دیگر بالا بودن سطح اعتقادات مذهبی حاکی از میزان بالای هویت اجتماعی در کل نمونه است.

جدول ۲. ضریب همبستگی ساده بین اعتقادات مذهبی با هویت اجتماعی دانشجویان

متغیر مستقل (پیش‌بین)	متغیر وابسته	آزمودنی‌ها	ضریب همبستگی	سطح معنا	تعداد
--------------------------	-----------------	------------	-----------------	-------------	-------

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

150	0/005	0/30	کل	هویت	اعتقادات
72	0/02	0/21	دختران	اجتماعی	مذهبی
78	0/13	0/32	پسران		

جدول 3. ضریب همبستگی چند گانه بین ارتباط کلامی و اعتقادات مذهبی با هویت اجتماعی دانشجویان در کل نمونه

الف	متغیرهای مستقل	همبستگی چند گانه MR	ضریب تعیین A(RS)	نسبت F احتمال P	ضریب رگرسیون
متغیر وابسته					ارتباط کلامی
هویت اجتماعی	ارتباط کلامی	0/20	4%	F=4.27 P=0.004	B=0.20 T=2.05 P=0.04
	اعتقادات مذهبی	0/30	9%	F=5 P=0.008	B=0.23 T=37.4 P=0.02
ب	متغیرهای مستقل	همبستگی چند گانه MR	ضریب تعیین A(RS)	نسبت F احتمال P	ضریب رگرسیون
متغیر وابسته					ارتباط کلامی
هویت اجتماعی	اعتقادات مذهبی	0/252	6/4 %	F=5 P=0.008	F=0/23 T=37/4 P=0/03

آنچه که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است، نتایج به دست آمده از تحلیل رگرسیون در کل نمونه دانشجویان است که با روش همزمان جهت تعیین میزان ضریب همبستگی چند متغیری تعامل گفتمانی با اعتقادات دینی و هویت اجتماعی محاسبه شده است.

با توجه به متغیرهای بررسی در قسمت (الف)، نتایج نشان می‌دهد که بین ارتباط کلامی، اعتقادات مذهبی با سطح هویت اجتماعی رابطه چندگانه وجود دارد ($MR=0.30, RS=0.09$). با توجه به تعیین (RS) مشخص گردید که ۹٪ واریانس سطح هویت اجتماعی با متغیرهای ارتباط کلامی و اعتقادات دینی قابل پیش بینی می‌باشد.

در قسمت (ب) جدول نتایج حاصله نشان می‌دهد که تنها یکی از متغیرهای پیش بینی یعنی سطح اعتقادات مذهبی در پیش بینی متغیر وابسته نقش معنی داری را ایفا می‌کند و میزان ارتباط کلامی نقش مؤثری در پیش بینی سطح هویت اجتماعی بر عهده ندارد.

با توجه به داده‌های جدول شماره ۱، ضریب همبستگی بین ارتباط کلامی و هویت اجتماعی برابر $R=0.20$ به دست آمد که در سطح $P \leq 0.04$ معنی دار است. پس پاسخ سوال اول مثبت است. مطابق جدول شماره ۲، ضریب همبستگی بین اعتقادات مذهبی و هویت اجتماعی برابر $R=0.30$ به دست آمد که در سطح $P \leq 0.005$ معنی دار است. بنابراین پاسخ سوال دوم پژوهش نیز مثبت است.

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی چندگانه بین ارتباط کلامی و اعتقادات مذهبی با هویت اجتماعی برابر با $MR=0.25$ است که در سطح $P \leq 0.008$ معنی دار بود. به عبارت دیگر، بین ارتباط کلامی و اعتقادات دینی با هویت اجتماعی رابطه چندگانه وجود دارد. علاوه بر آن با توجه به ضریب تعیین (RS) مشخص گردید که ۹٪ واریانس میزان هویت اجتماعی از طریق متغیرهای مستقل یعنی ارتباط کلامی و اعتقادات مذهبی قابل پیش بینی می‌باشد و میزان تأثیر ارتباط کلامی در تعیین

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

واریانس هویت اجتماعی در مقایسه با متغیر اعتقادات دینی نقش مهم‌تری را ایفا می‌کند. بنابراین هر دو فرضیه پژوهش تایید گردید.

بحث و نتیجه‌گیری

به موازات پیچیده‌تر شدن زندگی مذهبی و تفکرات معنوی افراد، الگوهای زبانی متنوع‌تری برای بیان رویکردهای فردی و گروهی به کار گرفته می‌شود. تحلیل ما از همبستگی میان باورهای دینی و ارتباط کلامی و زبانی بر نشاننداری که در بالا بدان اشاره شد صحنه می‌گذارد. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج حاصل از بررسی جان جوزف (۲۰۰۴) و (کاستل، ۱۹۹۷) همسویی و همگرایی دارد به گونه‌ای که آن‌ها معتقدند زبان و هویت فرهنگی، دینی و اجتماعی، جدا نشدنی هستند و تأمل در مورد آن دو درک ما را از مفهوم تعامل اجتماعی عمیق‌تر می‌سازد. هویت از نیازهای روانی^۱ انسان و ثمره کنش اجتماعی است که به فرد امکان می‌دهد تا با دیگران به صورتی معنادار و پایدار ارتباط برقرار کند و به زندگی افراد جهت می‌بخشد. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج حاصل از بررسی‌ها و جستارهای جان جوزف (۲۰۰۴) و (کاستل، ۱۹۹۷) همسویی و همگرایی دارد بگونه‌ای که آن‌ها معتقدند زبان و هویت فرهنگی، دینی و اجتماعی جدا نشدنی هستند و تأمل در مورد آن دو، درک ما را از مفهوم تعامل اجتماعی عمیق‌تر می‌سازد.

ارتباط دینی و فرهنگی، نوعی فرایند ایجاد و ارسال مفاهیم معنوی است، برای برقراری ارتباط حداقل حضور سه عنصر فرستنده، گیرنده و پیام الزامی است. پیام ممکن است تحت تأثیر اطلاعات قبلی^۲ شخص و تجارب^۳ گذشته و احساسات و یا سطوح اجتماعی و فرهنگی باشد. فن آوری‌های ارتباطی و کارکردهای زبان در علوم انسانی به صورت پدیده‌ای اجتماعی، ابزاری برای دست‌یابی به فرهنگ یک جامعه است. زبان به عنوان عنصری اجتماعی و فرهنگی به شکل علائم زبانی در زندگی روزمره

---

^۱Psychological Needs

^۲Background Knowledge

^۳Experiences

انسان‌ها تأثیری خاص گذاشته‌است. اعضای یک گروه اجتماعی از طریق برقراری ارتباط می‌توانند اندیشه‌ها و میراث فرهنگی خود را گسترش دهند و در حفظ آن بکوشند.

نتایج بررسی حاضر در قالب محاسبات آماری نشان می‌دهد که تشابه زبانی و هویتی گویشوران موجب می‌شود، آن‌ها خود را درون یک گروه تصور کنند و تفاوت بین آن‌ها موجب فاصله اجتماعی و اعتقادی^۱ می‌شود و این تمایز در تمام مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی آنان قابل رؤیت است. باورهای فرهنگی، دلیل اصلی محدودیت‌های ارتباطی جوامع انسانی مختلف است.

نکته دیگری که در این بررسی مشخص گردید این بود که، برخلاف گفتمان که همواره در معرض تحول است، نوشتار عنصری پایدار است که در حفظ هویت ملی و فرهنگی اقوام مختلف سهم اساسی داشته‌است. تغییر رمز^۲، گویشوران را قادر می‌سازد تا مکالمات یکدیگر را بفهمند. افراد از طریق ایدئولوژی‌های زبانی می‌توانند گفتمان و ساختارهای زبانی را کاملاً درک کنند و یاد می‌گیرند که زبان، قدرت و هویت دینی را در جوامع اجتماعی و فرهنگی با گویش‌های متفاوت به صورت انتقادی مورد بررسی قرار دهند. زبان نقش مهمی در تجسم و چارچوب‌بندی آن‌ها دارد و در واقع، تنها رابط میان این تجربیات و واقعیت، زبان است. ساختار اجتماعی هر جامعه همسو با فرهنگ کلان آن جامعه و زبان خاص آن است از آنجایی که یادگیری و آموزش زبان، امری اجتماعی و فرهنگی است و فراگیری آن منجر به اجتماعی شدن^۳ و فرهنگ پذیری می‌شود، در انتقال ارزش‌های مشترک یک جامعه، نهادهای اجتماعی همچون خانواده و آموزش و پرورش به صورت رسمی و غیررسمی^۴ نقش عمده‌ای دارند.

---

¹Social Distance

²Code-switching

³Socialization

⁴Formal and Informal

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

زمانی اختلاف نظر، یکی از نشانه‌های ضد ارزشی، و تهاجم فرهنگی و در نهایت زوال هویت جوانان تلقی می‌شود که جوانان از فرهنگ‌های دیگر مصادیق ضد ارزشی را اخذ و آن را در جامعه رواج دهند. در این شرایط ابعاد مختلف هویت دستخوش تغییرات گسترده می‌شود و جوانان به گرایش کشیده می‌شوند یا دچار بی‌هویتی دینی و اجتماعی شده و یا به گرایش‌های دینی و اجتماعی صادراتی و تهاجمی روی می‌آورند. چنانچه یک جوان در کودکی از والدین و افراد شایسته و قابل اعتمادی برخوردار باشد که نیازهای عاطفی او را به خوبی برطرف کرده باشند و احساس امنیت¹ و اعتماد به نفس² را تجربه کرده باشد و در عین حال بنیان‌های دینی و اخلاقی³ به نحوی شایسته و با الگوهای عملی⁴ در او استوار شده باشد، می‌تواند بر چالش‌های دینی، اجتماعی و نهایتاً هویتی فایز آید. به عبارت دیگر، همین جوانان، والدین آینده و استمرار ارزش‌های اخلاقی هویتی، دینی و اجتماعی در جامعه خواهند بود.

منابع

- آرین، سید خدیجه. (1380). رابطه دینداری و روان‌درستی ایرانیان مقیم کانادا، رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی تهران.
- التیامی نیا، رضا و حسینی، علی. (1394). «هویت، فرهنگ و سبک زندگی در عصر جهانی شدن». فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی. دوره 3، شماره 5، صص 109-142.
- امین، سمیر. (1384). سرمایه‌داری در عصر جهانی شدن؛ تهران: نشر آگه.
- بشیریه، حسین. (1378). دولت و جامعه مدنی (گفتمانی‌های جامعه‌شناسی سیاسی)؛ قم: نشر نقد و نظر.
- خالقی، احمد. (1382). قدرت، زبان و زندگی روزمره در گفتمان فلسفی-سیاسی، تهران: گام نو.
- خمینی، روح‌الله (1370) شرح دعای سحر. ترجمه سید احمد قهری، تهران: اطلاعات.
- خمینی، روح‌الله (1372) جهاد اکبر. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- دهشیری، محمد رضا، (1379)، «جهانی شدن و هویت ملی». فصلنامه مطالعات ملی، سال دوم، شماره 1، صص 71-100.
- رئوفی، محمود (1389)، «مولفه‌های هویت دینی»، دین و ارتباطات، سال هفدهم، شماره اول و دوم، صص 91-112.

¹Security

²Self-confidence

³Religious and Moral Basis

⁴Practical Paradigms

قاسمی، وحید، عدلی پور، صمد، کیانپور، مسعود. (1391). «تعامل در فضای مجازی شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و تاثیر آن بر هویت دینی جوانان: مطالعه موردی فیس بوک و جوانان شهر اصفهان». دوفصلنامه دین و ارتباطات، دوره 19، شماره 2، صص 5-36.

قرباغی، حسن، یوسفی افراشته، مجید و صالحی، وحید. (1397). «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر حجاب و عفاف، هویت دینی و فردی، تعامل با خانواده و افسردگی و انزوادر بین جوانان». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، دوره 17، شماره 42، صص 272-257.

قنادان، منصور و همکاران. (1375). مفاهیم کلیدی جامعه‌شناسی؛ تهران: آوای نور.

گیدنز، آنتونی. (1382). جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری؛ تهران: نی.

مدرسی، یحیی. (1368). در آمدی بر جامعه‌شناسی زبان، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی.

منتظر قائم، محمد مهدی. (1379). «رسانه‌های جمعی و هویت»، فصلنامه مطالعات ملی، سال اول، شماره 4، صص 270-251.

نقی زاده، فاطمه و ساروخانی، باقر. (1401). «تأثیر سرمایه فرهنگی بر سبک‌های جامعه‌پذیری (نرم، سخت و ترکیبی) والدین (مورد مطالعه شهر کرمانشاه)»، فصلنامه رهپویه ارتباطات و فرهنگ، دوره 2، شماره 4، صص 67-80. doi: 10.22034/rcc.2023.554522.1009

Amin, S. (2005). **Capitalism in the globalization century**. Tehran: Agah Pulication. (Text in Persian).

Aryan, S. Kh. (2001). **Relationship between religion and mental health among Iranians settled in Canada**. Ph.D. Dissertation, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran. (Text in Persian).

Badhiriyeh, H. (1999). **Government and civil society: Socio-political discourses**. Qom: Naghd and Nazar Publication. (Text in Persian).

Castell, M. (1997). **The power of identity**. Oxford: Blackwell.

Cheek, J. M., & Briggs, S. R. (1981). **Self-consciousness, self-monitoring, and aspects of identity**. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Los Angeles, CA.

Cheek, J. M., & Hogan, R. (1983). Self-concepts, self-presentations, and moral judgments. In J. Suls and A.G. Greenwald (Eds.), **Psychological perspectives on the self** (Vol.2, pp.249-273). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

ارتباط تعامل گفتمانی با شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی جوانان

- Cheek, J. M., & Tropp, L. R. (2002). **Relational identity orientation: A fourth scale for the AIO**. Paper Presented at the Meetings of the Society for Personality and Social Psychology. Savannah, GA.
- Dehshiri, M. R. (2000). Globalization and national identity. **National Studies**, 2(1), 71-100. (Text in Persian).
- Foucault, M. (1994). **Obsession with the West modernity**. In: Barry Smart. vol, 2. London: Routledge.
- Ghanadan, M. et al. (1996). **Key concepts of sociology**. Tehran: Avaye Noor. (Text in Persian).
- Giddens, A. (2003). **Sociology**. Translated by Manochehr Saboori. Tehran: Ney. (Text in Persian).
- Hogan, R., & Cheek, J. M. (1988). Identity, authenticity, and maturity. In T.R. Sarbin & K. E. Scheibe (Eds.), **Studies in social identity** (pp.339-357). New York: Praeger.
- Joseph, J. E. (2004). **Language and identity, national, ethnic, and religious**. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Khaleghi, A. (2003). **Power, language, and daily life**. Tehran: Game Nou. (Text in Persian).
- Khomeini, R. (1991). **The explanation of Sahar Prayer**. Translated by Ahmad Ghahri. Tehran: Etelaat. (Text in Persian).
- Khomeini, R. (1993). **The great jihad**. Tehran: The Institute of Imam Khomeini Publication. (Text in Persian).
- Kirkland, D., & Jackson, A. (2009). Beyond the silence. Instructional Approaches and Students' Attitudes. In Jerrie Cobb Scott, Dolores V. Straker, and Laurie Katz. (Eds.). **Affirming students' right to their own language**. (pp. 132-150). Print New York: Routledge.
- Le Page, R. B. & Tabouret K. A. (1985). **Acts of identity: Creole-based approaches to language and ethnicity**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Modaresi, Y. (1989). **An introduction to sociolinguistics**. Tehran: Social Sciences Institute. (Text in Persian).
- Montazerghaem, M. M. (2000). Mass media and identity. **National Studies**, 1(4), 251-270. (Text in Persian).
- Naghizadeh, F., & Saroukhani, B. (2023). The effect of cultural capital on socialization styles (soft, hard and mixed) of parents (studied in Kermanshah). **Rahpooye Ertebatat-o Farhang Quarterly**, 2(4), 10.22034/rcc.2023.554522.1009 (Text in Persian).
- Raofi, M. (2010). Features of religious identity. **Religion and Communication**, 17(1/2), 91-112. (Text in Persian).
- Wiegand, H. E. (2004), **Sociolinguistics: An international handbook of the science of language and society**, 2nd ed., vol. 1, Berlin: Walter de Gruyter.